

Araştırma Makalesi

DOI: [10.62101/iticudisticaretdergisi.1759532](https://doi.org/10.62101/iticudisticaretdergisi.1759532)

TÜRKİYE’NİN SERBEST TİCARET ANLAŞMALARININ DIŞ TİCARET ETKİLERİNİN İNCELENMESİ¹

1. Maysa Jumashova Kılıç²

ORCID No 0000-0002-4812-0023

Başvuru Tarihi: 06.08.2025

Kabul Tarihi: 25.09.2025

Yayın Tarihi: 30.12.2025

ÖZET

Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA), 1990’lardan bugüne en çok tercih edilen ve halen Dünya’nın birçok ülkesi tarafından aktif olarak kullanılan ülkeler arası iktisadi bütünleşme anlaşmalarıdır. STA’ları, ülkelerin dış ticaretlerini, taraf oldukları anlaşma kapsamında şekillendirmektedir. Bu çalışma Türkiye’nin tarafı olduğu STA’larının Türkiye’nin dış ticaretine etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’nin STA’ları yapmış olduğu ülkelerle dış ticaretinde ticaret artırıcı veya azaltıcı etkiler incelenmiştir. Çalışma sonucunda Türkiye’nin STA’ları bazı ülkelerle dış ticaretini olumlu etkilerken bazı ülkelerle ticaretini olumsuz etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Serbest Ticaret Anlaşmaları, Dış Ticaret, Ekonomik Entegrasyonlar

AN EXAMINATION OF THE FOREIGN TRADE EFFECTS OF TURKEY'S FREE TRADE AGREEMENTS

ABSTRACT

Free Trade Agreements are the most popular international economic integration agreements since the 1990s and are still actively used by many countries worldwide. Free Trade Agreements shape the foreign trade of countries within the scope of the agreements to which they are parties. This study aims to examine the impact of the Free Trade Agreements to which Türkiye is a party on foreign trade. In this context, the trade-enhancing or -decreasing effects of Turkey's foreign trade with the countries with which it has signed Free Trade Agreements are examined. The study concludes that Turkey's free trade agreements have positively impacted its foreign trade with some countries while negatively impacting its trade with others.

Keywords: Free Trade Agreements, Foreign Trade, Economic Integrations

¹ Bu makale “Türkiye’nin Serbest Ticaret Anlaşmalarının Dış Ticaret Etkilerinin İncelenmesi” isimli doktora tezinden türetilmiştir.

² Doktora Öğrencisi, Maysa Jumashova Kılıç, İstanbul Ticaret Üniversitesi, okyanus_maysara@hotmail.com

1. GİRİŞ

Ülkelerin refah seviyelerini arttırmak ve ekonomik gelişme sağlayabilmek için uluslararası ticaretin rolü büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle günümüz dünyasında rekabet üstünlüğüne sahip olmak ülkeler için önemli hale gelmiştir. Rekabet gücünü arttırabilmek amacı ülkeleri birbirleriyle ekonomik anlaşmalar yapmaya itmektedir. 1947 yılında 23 ülkenin bir araya gelmesiyle oluşturulan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ile başlamış olan anlaşmalar daha sonra Dünya Ticaret Örgütü çatısı altında devam ederek, oluşturulan serbest ticaret ortamında ülkelerin eşit bir şekilde ticari faaliyetlerini gerçekleştirebilmelerini sağlamayı ve uluslararası ticarete çok taraflı kuralları belirlemeyi hedeflemiştir. Bununla birlikte bir taraftan bölgesel, çok taraflı dış ticaret anlaşmaları yapılırken, öte yandan ülkeler arasında ikili anlaşmalarda yapılmaktadır. STA'ları bu serüvenin bir parçası olarak, son otuz yıllık süreç içerisinde en sık kullanılmakta olan ekonomik entegrasyon çeşitlerinden birisidir. Dünya'nın birçok ülkesi tarafından halen aktif olarak kullanılan STA'ları, ülkelerin dış ticaretlerini taraf oldukları STA'ları kapsamında şekillendirmektedir. Türkiye ekonomisinde 1980'lerden itibaren birçok yapısal değişiklikler yaşanmış olup, açık piyasa politikaları uygulamaya konulmuştur. Uygulama kapsamında tarife oranları düşürülmüş, kısıtlayıcı dış ticaret politikası araçları ise azami seviyede yürütülmüş veya tamamen ortadan kaldırılmıştır. Ülkenin dış ticaret politika aracı olarak kullanılan STA'larının başlangıcı 1990'lı yıllara dayanmaktadır. Avrupa Birliği'nin ve ABD'nin STA'larına yoğun ilgisi ve birçok ülke ile ikili anlaşmalar yapması, Türkiye'nin de STA'larına olan ilgisini arttırmıştır. STA'ları imzalanarak ülkenin serbest ticaret entegrasyonlarının artırılması hedeflenmiştir. Asıl beklenti ise artan ticaret hacminin getirilerinden yararlanmak olmakla birlikte ihracatına yön vermek için yeni pazarlara kapı açmak, artan ithalatını finanse etmek ve Avrupa Birliğine üyeliğinin gerçekleştirilebilmesine katkı sağlamak olmuştur. Bu sayede özellikle 2010 yılından sonra çok sayıda ülke ile çeşitli STA'ları imzalanmıştır.

Giriş ile birlikte beş bölümden oluşan bu çalışmanın ikinci bölümünde konu ile ilgili teorik çerçeve ve literatür bağlamında STA'larının uluslararası ticaretteki yeri irdelenirken, üçüncü bölümde Türkiye'nin günümüze kadar taraf olduğu STA'ları incelenmiş ve bu anlaşmaların Türkiye'nin dış ticaretine etkileri belirlenmiştir. Dördüncü bölümde çalışmanın yöntemi açıklanmış ve sonuç bölümünde STA'larının Türkiye ve ortak ülkelerin dış ticaretini nasıl etkilediği değerlendirilmiştir.

2. TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Serbest Ticaret ve Korumacılık

Uluslararası ticaretin tarihsel gelişim süresince serbest ticaret karşısında daima korumacı dış ticaret politikalarının belli dönemlerde çeşitli şekillerde ortaya çıktığını ve varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. Serbest ticaret ve korumacılık hususundaki tartışmalarda her iki görüşün de her çağda savunucuları olup, her iki görüşün de dayandığı çok sayıda gerekçeleri de mevcuttur.

Korumacılık politikalarının dayanağı olan milli güvenlik, koşulların eşitsizliği, bebek endüstriler, dış açıklar, işsizlik, çocuk işgücü ve çevre başlıca gerekçeler olarak sıralanabilir (Acar, 2010). Milli güvenlik korumacılığın savunduğu temel konulardan biri olup, serbest ticaretin ülkenin güvenliğini tehlikeye atabileceğini vurgulamaktadır. İthalatın ülkenin dışa bağımlılığını artıracığını, bununla birlikte olağanüstü durumlarda (ticari ambargo, savaş vb) ülkenin zor duruma sürükleneceğini

savunur. Esas olan dışa bağımlılıktan uzak kendi kendine yeterli olabilmektir. Bebek endüstrileri bir ülkede yeni kurulan, henüz emekleme aşamasında olan endüstrilerin, gelişip ayakları üzerinde durabilir hale gelinceye kadar dış rekabete karşı korunması gerekliliği görüşüne dayanmaktadır. Dış rekabetin yıkıcı etkisi daha büyüme aşamasını tamamlayamamış bebek endüstrileri olumsuz etkileyebilir, gelişimini engeller ve ortadan kaldırabilir (Roberts, 2002).

İşsizlikle ilgili görüşe göre korumacılık yoluyla ithalatın yasaklanması yerli malına talebin artmasını sağlayacaktır. Bu sayede talebe cevap verebilmek adına fabrikaların işgücü artacak, işsizlik sorunu çözülecektir. Serbest ticaret ithalatın yolunu açacağı için iç pazarı yabancı mallar dolduracak ve yerli mallara talep azalacağı için de işsizlik artacaktır.

Koşulların eşitsizliğine dair görüşlere göre esas olan serbest ticaret'e karşılık adil ticaret'in tercih edilmesidir. Koşulların eşitliği adil ticaret ile sağlanır. Çünkü ülkeler arasındaki doğal şartların ve beşerî kaynakların eşitsizliği gerekse hükümetlerin uyguladığı destek ve teşvik politikalarının bir sonucu olarak eşitsizliğe götürmektedir. Bu durum serbest ticaretin yerine adil ticaretin sağlanabilmesine yönelik tedbirlerin alınmasını savunmaktadır.

Özellikle Merkantilizm döneminde yoğun bir şekilde uygulanmış olan korumacı politika ticaret sisteminin çarkının belli bir yerden sonra dönmediğini göstermiştir. Güçlü korumacılık tedbirlerinin uygulandığı Merkantilist sistemin ardından ihtiyaç duyulan serbest ticaret fikri ilk olarak iki İngiliz iktisatçı Adam Smith ve David Ricardo tarafından geliştirilmiştir. Adam Smith (1776), ünlü Milletlerin Zenginliği kitabında, ithalatın kısıtlanmasının tekeller yarattığını ve fiyatların yükselmesine neden olduğunu vurgulamıştır. Bu sebepten de ithalatı kısıtlamanın tüccarlar ve geniş kapsamda toplum için yararlı olmadığını savunmuştur.

Klasik Teori ile 19.yüzyılın ilk yarısında Adam Smith öncülüğünde öne sürülen “Bırakınız Yapsınlar Bırakının Etsinler” görüşü ile uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi öngörülmüştür.

Smith'e (1776) göre, ticaret dengesi mutlaka eşit miktarda ihracat ve ithalat anlamına gelmez, daha ziyade her ülkenin serbest ticaretten eşit olarak yararlandığını ima etmektedir. Bu bağlamda dış ticaret açığı kritik bir sorun olarak görülmemelidir. David Ricardo (1817), çalışmalarını Smith'in fikirlerinden yola çıkarak genişletir ve serbest ticaretin bir sonucu olarak ülkelerin emek ve sermayelerini verimlilik açısından görece güçlü oldukları sektörlere tahsis edeceklerini iddia eder. Kaynak tahsisi sayesinde ülkeler karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları ürünlerde uzmanlaşacak ve serbest ticaret tarafların refahını artıracaktır. J.S. Mill (1893), Ricardo'nun tedarik ve üretim maliyetlerini esas alan karşılaştırmalı üstünlükler teorisini kabul ederken, serbest ticaretten kimin daha fazla kazanç sağladığını belirlemek için talebe odaklanır ve esnek olmayan talebe sahip tarafın serbest ticaretten daha az kârlı olacağını savunmuştur. Benzer şekilde Marshall (1922), serbest ticaretten kimin kazanacağını belirleyen önemli bir faktörün talep esnekliği olduğunu ve bunun büyük ölçüde ülkenin büyüklüğüne bağlı olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda, fakir ülkelerin uluslararası ticarete daha bağımlı olduğunu, zengin ülkelerin ise kendi kendine yeterli bir ticaret politikası izleme kapasitesine sahip olduğunu ve diğer ülkelere gelen talepleri bir şekilde sahip olduğu araçlarla

karşılayabiliyor olması zengin devletlerin uluslararası ticarete devam etmesini sağlayacağını ve fazla kazançlı çıkacağını söylemiştir.

Geçmişten günümüze kadar serbest ticaretin zenginlik için bir araç olduğu konusunda bir fikir birliği var gibi görünse de korumacılık da yüzyıllar boyunca gücünü sürdürmeyi başarmıştır. Serbest ticarete yönelik en önemli eleştirilerden biri ve korumacılık için sağlam bir argüman Friedrich List (1841/1885) tarafından yapılmıştır. Her ülke için ideal ekonomik koşulun tarımsal ve endüstriyel üretim arasında bir denge olduğunu savunmuş, bu sebepten ötürü de başka ülkelerle rekabet edebilmek için üretim ağırlığını oluşturması gerektiğini belirtmiştir. List'e göre serbest ticaret, az gelişmiş ülkelerin kendi sanayilerini kurmalarına izin vermemektedir ve bu nedenle bebek sanayilerin kendi kendilerine yeterli hale gelene dek korunmalarına devam edilmedi.

Lewis (1954), Singer (1971) ve Myrdal (1955), serbest ticareti az gelişmiş ülkelerin ekonomik gelişimi açısından değerlendirerek, uzmanlaşmayı ve verimlilik artışını engelleyen yapısal zorlukları nedeniyle korumacılığın yoksul ülkeler için daha iyi bir ticaret politikası olacağı sonucuna varmışlardır.

2.2. Ekonomik Entegrasyonlar

Entegrasyon kavramı latince kökenli bir kelime olup, “integratio” sözcüğünden türetilip Batı dillerine girmiştir. Parçaların bütün içinde birleştirilmesi anlamına gelen entegrasyon, tam olarak “bütünleşme” anlamını taşımaktadır (Ertürk, 1993). Ekonomik Entegrasyon kavramını ilk kez sistematik bir şekilde ele alan Balassa'ya göre farklı ülke ekonomileri kapsamında yer alan ekonomik birimler arasındaki her türlü ayırmacılığın kaldırılması sürecidir (Balassa, 1961). Ekonomik entegrasyon tanımlaması pek çok iktisatçı tarafından yapılsa da mutabık olunan ortak yönler şu şekildedir:

- Ekonomik Entegrasyon temelde iş bölümüne dayanır.
- Ekonomik Entegrasyon mal ve hizmetler ile üretim faktörlerinin kaynağı ve gideceği yere göre ayrıcalıklı olmayan uygulama görmesini içerir.
- Ekonomik Entegrasyonun ileri aşamasında malların, hizmetlerin ve üretim faktörlerinin serbestçe dolaşımı öngörülmektedir.

Ülkelerin ekonomik entegrasyonlara yönelmelerindeki asıl amaç üretim kapasitelerini, ekonomik faaliyetlerini ve toplumsal refah düzeylerini arttırmaktır. Ekonomik entegrasyon sayesinde oluşan geniş pazarlara ulaşım sonucunda kaynak verimliliğinin artışı, içsel ve dışsal ekonomilerin oluşumu, hızlandırılmış teknolojik gelişimin varlığı ve rekabetin ciddi bir şekilde artışı sağlanabilmektedir (Seyidoğlu, 1994). Ekonomik Entegrasyonlar uluslararası ekonomik ilişkiler kapsamında birden fazla bağımsız ülke ekonomisinin tek bir bütün olarak bir arada olabilmesidir (Adıgüzel, 2011). En basit şekilden en karmaşık şekle kadar altı farklı aşaması olan ekonomik entegrasyonlar, sürece dahil olan ülkelerin ihtiyaçlarına göre çeşitlenerek ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Ekonomik Entegrasyon aşamaları; Tercihli Ticaret Anlaşmaları, Serbest Ticaret bölgesi, Gümrük Birliği, Ortak Pazar, Ekonomik ve Parasal Birlik ve Tam Ekonomik Entegrasyon olarak sınıflandırılmıştır (Ünsal, 2005).

2.3. Serbest Ticaret Anlaşmalarının Uluslararası Ticaretteki Yeri

Serbest Ticaret Anlaşması, ekonomik entegrasyon çeşitlerinden birisi olup, anlaşmaya taraf ülkelerin kendi aralarındaki gümrük tarifeleri, kotalar, özel ücret ve vergiler gibi tercihli uygulamaları yani ticari engelleri kaldırmasına karşın üçüncü ülkelere karşı kendi ulusal düzenlemelerini uygulayabilecekleri dar kapsamlı bir ekonomik oluşumdur (Pınar vd., 2013).

STA'ları kapsamı ve içeriği itibarıyla hem taraf ülkelerin ihtiyaçlarını daha ucuza temin etmesini sağlarken hem de söz konusu ülkelerin ticaret hacmini artırmak yoluyla ekonomik büyümeye katkı sağlayabilmektedir. Yerli üreticilerin yabancı pazarlara daha kolay ve uygun koşullar altında ulaşma imkânını sağlanırken, tüketicilerinde ithal ürünlere tarifesiz veya daha düşük tarifeli fiyatlarla erişebilmesi kolaylaşmaktadır. Bu durum taraflar arasında rekabetin ve etkinliğin artmasını sağlamaktadır (Kalaycı, 2017).

Karşılaştırmalı Üstünlükler teorisine dayanan STA'ları sayesinde tarafların ekonomilerinde artan rekabet üstünlüğünün getirdiği uzmanlaşma ve karşılıklı birbirine bağımlılık oluşmaktadır. Çünkü, teori bir ülkenin daha fazla maliyet avantajına sahip olduğu mal üretiminde uzmanlaşmalı, daha az maliyet avantajına sahip olduğu malı üretmek yerine, en az maliyetle üreten ülkeden ithal edilmesini savunmaktadır. Karşılaştırmalı üstünlükler üretime zaruri olan teknoloji, uzman emek gücü, iklim koşulları ve maden yatakları gibi doğal kaynakları kapsamaktadır.

STA'ları bu avantajları göz önünde bulundurarak mal ve hizmet üreticileri için yeni pazarlar açarak, taraf ülkeler açısından ekonomik refahı artırıcı, ekonomik büyümeye götürecek hedefler barındırmaktadır. Sonuç itibarıyla uluslararası ticarete katılım sağlayan ülkelerdeki üretici ve tüketiciler bu durumdan kazançlı çıkmaktadır. Bu karşılıklı bağımlılığa dayanan ticaretin ve yatırımların engelsiz hali iş bölümü, uzmanlaşma ve esasında karşılaştırmalı üstünlükler yoluyla ticaret hacmi artırılarak ekonomik büyümenin sağlanması amaçlanmaktadır (Seyidoğlu, 2013).

3. TÜRKİYE'NİN İMZALADIĞI SERBEST TİCARET ANLAŞMALARININ DIŞ TİCARETİNE ETKİLERİ

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında Gümrük Birliğini kuran 1/95 sayılı Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararı (16. madde) uyarınca Türkiye'nin AB'nin ortak ticaret politikasına uyma zorunluluğu mevcuttur. Bu sebepten dolayı Gümrük Birliği'nin dışındaki ülkelere yönelik olarak AB tercihli ticaret sistemi uygulamaktadır (Eren, 2013). Bu kapsamda Türkiye, AB'nin tercihli ticaret anlaşması gerçekleştirdiği ülkelerle STA'larını imzalamak durumundadır. Ancak söz konusu ülkelerin Türkiye ile STA'sı imzalamak gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır. AB ile STA'sı imzalamış olduğu halde Türkiye ile henüz STA'sı imzalamamış olan başlıca ülkeler Güney Afrika, Cezayir ve Meksika'dır. Türkiye 2021 yılı Ocak ayı itibarı ile farklı ülkeler ile 38 STA'sı imzalamış olup, bu anlaşmaların 11'ini Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile imzaladığı için, bu ülkelerin AB üyeliklerinden dolayı feshetmiştir. Türkiye'nin 3 tane müzakere süreci tamamlanan, 16 tane müzakere sürecinde olan ve 9 tane girişimde bulunduğu STA'sı mevcut olup 22 tane STA'sı hâlihazırda yürürlüktedir (Ticaret Bakanlığı, 2021).

Tablo 1: Türkiye'nin Yürürlükte Olan Serbest Ticaret Anlaşmaları

Ülkeler	Anlaşmanın yürürlüğe girdiği yıl	Ülkeler	Anlaşmanın yürürlüğe girdiği yıl
EFTA	1992	Karadağ	2010
İsrail	1997	Şili	2011
Makedonya	1997	Morityus	2013
Bosna Hersek	2003	G. Kore	2013
Filistin	2005	Malezya	2015
Tunus	2005	Moldova	2016
Fas	2006	Faroe A.	2017
Mısır	2007	Singapur	2017
Arnavutluk	2008	Kosova	2019
Gürcüstan	2008	Venezuela	2020
Sırbistan	2010	Birleşik Krallık	2021

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021.

Türkiye'nin STA'ları temelde ikili ticarete tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması, tarife indirimlerine bağlı oluşabilecek olumsuzluklara karşı alınabilecek tedbirler ve uygulama esasları (bildirim, istişare ve tavizin askıya alınması dahil ticaret politikası savunma araçlarının uygulanması), anlaşmanın doğru ve etkin yürütülebilmesinden sorumlu ortaklık organlarının teşkili (Ortak Komite, Ortaklık Komitesi, Ortaklık Konseyi), taraflar arasında ortak menşe kuralları ve gümrük idareleri arasında işbirliği gibi düzenlemeleri kapsamaktadır (Karayazı, 2019).

Türkiye'nin STA'sı yapmasındaki temel beklentileri (Doğan ve Uzun, 2014):

- Anlaşmanın yapıldığı ülkelerle çift taraflı ticaretin arttırılması,
- Anlaşmaya varılan ülkenin pazarında yer edinmek,
- Ülke içerisindeki üreticilerin üretimi gerçekleştirirken ihtiyacı olan hammadde ve yarı mamullerin uygun ve kolay sağlanabilmesi,
- Anlaşmaya taraf olan ülkelere ihracat yapıp, fırsatlardan yararlanmak isteyen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının Türkiye'ye yönelmesinin gerçekleştirilmesi olarak nitelendirilebilir.

4. YÖNTEM

STA'larının ticaret yaratıcı ve saptırıcı etkilerinin belirlenmesi bağlamında Türkiye'nin STA'na taraf ülkelerle ticaretinin Türkiye'nin dış ticaretine etkileri incelenmiştir. Bu çerçevede öncelikle taraf ülkelerle dış ticaretinin Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payındaki değişim, daha sonra taraf ülkelerle dış ticaretinin bu ülkelerin dünya ticareti içindeki payının nasıl değiştiği belirlenmiştir. STA sonrasında anlaşmaya taraf ülkelerin dış ticaretinin dünya dış ticareti içindeki payının artması, aynı kalması ve azalmasına göre STA'larının etkisi belirlenmiştir. Bunun devamı olarak STA yapılan ülkelerin dış ticaret dengesini ne yönde değiştirdiği, ülkelerin ihracatının ithalatlarını karşılama oranı hesaplanarak Türkiye'nin ve anlaşma yaptığı ülkelerin dış ticaretine etkisi ortaya konulmuştur.

Çalışmada Türkiye'nin ve Türkiye'nin STA yaptığı ülkelerin dış ticaret verileri Trademap Veri Tabanından elde edilmiştir. Veriler anlaşmanın yapıldığı yıldan 2024 yılına kadar olan süreci kapsamaktadır. Ülkeler alfabetik sıralamaya uygun şekilde incelenip, Arnavutluk ile başlanılmıştır.

Tablo 2: Türkiye'nin Arnavutluk ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Arnavutluk'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Arnavutluk'ta n ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Arnavutluk'un Türkiye'ye İhracatının Arnavutluk'un Dünya ihracatına oranı %	Arnavutluk'un Türkiye'den İthalatının Arnavutluk'un Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Arnavutluk'a ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Arnavutluk'un Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2008	0,23	0,02	2,71	5,82	833	12
2009	0,27	0,00	0,43	6,00	5818	2
2010	0,21	0,05	5,60	5,24	278	36
2011	0,20	0,05	6,46	5,02	215	47
2012	0,17	0,04	5,03	5,25	259	39
2013	0,20	0,03	3,60	6,59	384	26
2014	0,20	0,04	4,13	6,27	327	31
2015	0,20	0,02	2,57	6,65	580	17
2016	0,21	0,01	1,05	6,52	1479	7
2017	0,25	0,01	1,05	7,31	1602	6
2018	0,24	0,01	0,77	6,88	1844	5
2019	0,27	0,01	0,82	8,25	2188	5
2020	0,28	0,02	1,39	8,79	1415	7
2021	0,35	0,02	1,71	10,22	1300	8
2022	0,39	0,02	1,74	11,78	1326	8
2023	0,30	0,02	1,35	8,37	1372	7
2024	0,35	0,02			1431	7

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Arnavutluk ile ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına baktığımızda, anlaşmanın yapıldığı yıldan itibaren geçen 17 yıllık süreçte Türkiye'nin Arnavutluk'a olan ihracatının ivmelenerek arttığı, ithalatının ise bariz bir değişikliğe uğramadan düşük oranda ilerlediğini görülmektedir. Türkiye'nin Arnavutluk ile yaptığı ihracatının ithalatına karşılama oranına baktığımızda ise anlaşmanın yapıldığı yıldan 2024 yılına kadar olumlu ilerlemenin sonucu olarak artışa ulaşılmıştır. Türkiye ile Arnavutluk arasındaki STA'sının Türkiye'nin lehine ticareti artırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 3: Türkiye'nin Birleşik Krallık ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Birleşik Krallık'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Birleşik Krallık'tan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Birleşik Krallık'ın Türkiye'ye ihracatının Birleşik Krallık'ın Dünya ihracatına oranı %	Birleşik Krallık'ın Türkiye'den İthalatının Birleşik Krallık'ın Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Birleşik Krallık'a ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Birleşik Krallık'ın Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2021	6,08	2,05	1,19	1,97	247	41
2022	5,12	1,62	1,11	1,59	220	45
2023	4,88	1,80	1,26	1,57	191	52
2024	5,84	1,99	1,33	1,87	223	45

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Birleşik Krallık ile ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payı incelendiğinde anlaşmanın yapıldığı yıldan itibaren geçen dört yıllık süreçte Türkiye'nin Birleşik Krallık'a ihracatı hemen hemen aynı sınırlarda, ithalatının ise değişikliğe uğramadan yakın oranlarda ilerlediği gözlemlenmiştir. Türkiye'nin Birleşik Krallık ile yaptığı ihracatının ithalatına oranı incelendiğinde geçen dört yıllık süreç içerisinde ciddi değişimin olmadığı görülmüştür. Türkiye ile Birleşik Krallık arasındaki STA'sının ticareti azaltıcı etkisi olmuştur.

Tablo 4: Türkiye'nin Bosna Hersek ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Bosna Hersek'e ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Bosna Hersek'ten ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Bosna Hersek'in Türkiye'ye ihracatının Bosna Hersek'in Dünya ihracatına oranı %	Bosna Hersek'in Türkiye'den İthalatının Bosna Hersek'in Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Bosna Hersek'e ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Bosna Hersek'in Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2003	0,13	0,01	0,60	1,31	758	13
2004	0,16	0,01	0,60	1,67	871	11
2005	0,17	0,01	0,64	1,82	833	12
2006	0,18	0,01	0,27	2,00	1609	6
2007	0,41	0,01	0,52	4,58	2074	5
2008	0,43	0,01	0,49	4,70	2332	4
2009	0,22	0,04	1,32	2,71	435	23
2010	0,20	0,04	1,51	2,43	310	32
2011	0,20	0,04	1,54	2,43	298	34
2012	0,16	0,05	2,16	2,51	225	44
2013	0,17	0,05	2,49	2,71	197	51
2014	0,20	0,07	3,15	2,96	175	57
2015	0,20	0,12	4,90	3,25	117	85
2016	0,22	0,15	5,41	3,38	107	93
2017	0,22	0,12	4,22	3,34	130	77
2018	0,25	0,11	3,36	3,61	174	57

2019	0,25	0,09	2,94	4,06	234	43
2020	0,26	0,09	3,30	4,53	220	45
2021	0,29	0,08	2,66	4,96	282	35
2022	0,30	0,05	1,96	4,91	399	25
2023	0,28	0,06	2,18	4,67	356	28
2024	0,31	0,08	3,02	5,09	300	33

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Bosna Hersek ile ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payı irdelendiğinde geçen 21 senelik süreçte Türkiye'nin Bosna Hersek'e ihracatı sürekli ivmelenerek artış göstermiş olup, ithalatı ise anlaşmanın yapıldığı yıla nazaran artış göstermesine rağmen, önemli oranda değişikliğe uğramamıştır. Türkiye'nin Bosna Hersek ile yaptığı ihracatının ithalatına karşılama oranına baktığımızda geçen 21 yıllık süreç içerisinde kısa süreli artışların olmasına rağmen günümüze doğru yaklaşıldığında ciddi düşüşlerin olduğu görülmüştür. Türkiye ile Bosna Hersek arasındaki STA'sının daha çok Bosna Hersek için olmak üzere her iki ülke için ticareti artırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 5: Türkiye'nin EFTA Ülkeleri ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin EFTA Ülkeleri'ne ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin EFTA Ülkelerinden ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	EFTA Ülkelerinin Türkiye'ye İhracatının EFTA Ülkeleri'nin Dünya ihracatına oranı %	EFTA Ülkeleri'nin Türkiye'den İthalatının EFTA Ülkeleri'nin Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin EFTA Ülkelerine ihracatının ithalatını karşılama oranı %	EFTA Ülkelerinin Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2001	1,01	3,58	0,96	1,13	21	468
2002	1,13	4,87	1,54	1,85	16	614
2003	1,14	4,90	1,83	2,18	16	631
2004	1,06	4,01	1,75	2,18	17	587
2005	1,12	3,80	1,73	2,14	18	541
2006	1,39	3,24	1,55	1,93	26	380
2007	1,24	3,40	1,71	2,09	23	435
2008	2,47	3,08	1,51	1,91	52	191
2009	4,24	1,97	0,86	0,99	156	64
2010	2,12	2,16	1,21	1,55	60	166
2011	1,40	2,43	1,46	1,92	32	310
2012	1,71	2,21	1,10	1,35	50	201
2013	1,09	4,16	2,10	2,61	16	616
2014	2,30	2,35	1,28	1,59	65	154
2015	4,31	1,51	0,78	0,94	198	51
2016	2,29	1,59	0,80	0,91	103	97
2017	1,04	3,33	1,91	2,16	21	475
2018	1,36	1,62	0,82	0,96	63	159
2019	0,99	1,99	0,99	1,13	43	233
2020	1,09	3,86	2,09	2,24	22	459
2021	0,99	1,46	0,72	0,92	56	178
2022	0,84	4,52	2,41	3,47	13	770

2023	1,32	5,75	3,44	4,40	16	619
2024	0,92	3,50	1,94	2,52	20	497

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin EFTA ülkeleri ile yaptığı ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına bakıldığında iki ülke arasında STA'sının 23 yıllık serüvenlerinin sürdürüldüğü görülmüştür. Bu süreç içerisinde Türkiye'nin EFTA ülkelerine ihracatı ve ihracatı bir birine benzer şekilde inişli çıkışlı seyir izlemesine rağmen değişikliğe uğramamıştır. Türkiye'nin EFTA ülkeleri ile yaptığı ihracatının ithalatına karşılama oranına bakıldığında yıllar içinde ciddi şekilde artış ve azalış görülmesine rağmen önemli değişiklik yaşanmamıştır. Türkiye ile EFTA ülkeleri arasındaki STA'nın Türkiye için azaltıcı, EFTA ülkeleri için ticareti artırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 6: Türkiye'nin Faroe Adaları ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Faroe Adaları'na ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Faroe Adaları'ndan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Faroe Adaları'nın Türkiye'ye İhracatının Faroe Adaları'nın Dünya ihracatına oranı %	Faroe Adaları'nın Türkiye'den İthalatının Faroe Adaları'nın Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Faroe Adaları'na ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Faroe Adaları'nın Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2017	0,00	0,00	0,01	0,03	198	51
2018	0,00	0,00	0,02	0,06	252	40
2019	0,00	0,00	0,01	0,02	124	81
2020	0,00	0,00	0,09	0,06	63	159
2021	0,00	0,00	0,06	0,05	66	152
2022	0,02	0,00	0,31	4,00	1231	8
2023	0,05	0,00	0,17	8,43	4467	2
2024	0,00	0,00			3	3201

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Faroe Adaları'na yaptığı ihracatı Türkiye'nin Dünya'ya yaptığı ihracatına oranlandığında iki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşmasının 8 yıllık sürecinde yıllar içinde kısa süreli artış olmasına rağmen değişiklik olmamıştır. Türkiye'nin Faroe Adaları ile yaptığı ihracatının ithalatına karşılama oranı incelendiğinde son yıla kadar ciddi artış yaşanırken son sene anlamsız şekilde ciddi düşüş gözlemlenmiştir.

Tablo 7: Türkiye'nin Fas ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Fas'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Fas'tan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Fas'ın Türkiye'ye İhracatının Fas'ın Dünya ihracatına oranı %	Fas'ın Türkiye'den İthalatının Fas'ın Dünya İthalatına oranı %	Türkiye'nin Fas'a ihracatının İthalatını karşılama oranı %	Fas'ın Türkiye'ye İhracatının İthalatını karşılama oranı %
2006	0,64	0,12	1,37	2,30	317	32
2007	0,67	0,12	1,30	2,26	364	28
2008	0,73	0,18	1,79	2,28	266	38
2009	0,59	0,17	1,67	1,83	255	39
2010	0,55	0,21	2,23	1,76	157	64
2011	0,68	0,17	1,94	2,08	219	46
2012	0,67	0,18	2,01	2,27	236	42
2013	0,81	0,22	2,64	2,90	226	44
2014	0,87	0,25	2,68	3,13	227	44
2015	0,93	0,34	3,20	3,56	188	53
2016	1,03	0,46	4,02	3,53	160	62
2017	1,06	0,40	3,61	3,68	179	56
2018	1,18	0,32	2,44	3,88	278	36
2019	1,30	0,34	2,41	4,60	329	30
2020	1,21	0,29	2,32	4,62	320	31
2021	1,32	0,34	2,52	5,07	323	31
2022	1,22	0,28	2,40	4,25	304	33
2023	1,20	0,37	3,18	4,33	226	44
2024	1,31	0,41			245	41

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Fas ile yaptığı İhracat ve İthalatının Türkiye'nin Dünya Ticareti içindeki payına bakıldığında Türkiye'nin Fas ile yaptığı ihracatın oranı kademeli şekilde artış göstermektedir. Aynı şekilde Türkiye'nin Fas'tan yaptığı ithalatın oranı da artmıştır. Türkiye'nin Fas ile yaptığı ihracatının ithalatına karşılama oranı ele alındığında inişli çıkışlı ilerlenmesine rağmen son yıllarda düşüş yaşandığı görülmektedir. Türkiye ile Fas arasındaki STA'nın her iki ülke taraf için ticareti arttırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 8: Türkiye'nin Filistin ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Filistin'e ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Filistin'den ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Filistin'in Türkiye'ye İhracatının Filistin'in Dünya ihracatına oranı %	Filistin'in Türkiye'den İthalatının Filistin'in Dünya İthalatına oranı %	Türkiye'nin Filistin'e ihracatının İthalatını karşılama oranı %	Filistin'in Türkiye'ye ihracatının İthalatını karşılama oranı %
2005	0,01	0,00	0,00	0,00	3092	3
2006	0,02	0,00	0,00	0,00	4222	2
2007	0,02	0,00	0,15	0,65	2788	4

2008	0,02	0,00	0,08	0,60	4823	2
2009	0,03	0,00	0,05	0,82	10775	1
2010	0,04	0,00	0,10	1,02	6997	1
2011	0,04	0,00	0,04	1,04	18115	1
2012	0,04	0,00	0,06	1,33	13512	1
2013	0,05	0,00	0,16	1,54	5584	2
2014	0,06	0,00	0,28	1,62	3502	3
2015	0,06	0,00	0,24	1,57	3509	3
2016	0,07	0,00	0,36	1,76	2812	4
2017	0,06	0,00	0,47	1,49	1758	6
2018	0,05	0,00	0,58	1,19	1165	9
2019	0,04	0,00	0,82	1,02	748	13
2020	0,05	0,02	3,41	1,44	242	41
2021	0,04	0,00	0,85	1,27	863	12
2022	0,05	0,00	0,80	1,40	1041	10
2023	0,05	0,01	11,02	6,62	598	17
2024	0,30	0,01			3769	3

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Filistin ile yaptığı ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin Dünya Ticareti içindeki payına baktığımızda, Türkiye'nin Filistin'e ihracatı artış gösterirken, ithalatında herhangi bir değişiklik izlenmemiştir. Türkiye'nin Filistin ile yaptığı ihracatının ithalatına karşılama oranı incelendiğinde Türkiye için olumlu artışın yaşandığı gözlenmiştir. Türkiye ile Filistin arasındaki STA'nın her iki ülke taraf için ticareti artırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 9: Türkiye'nin Güney Kore ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Güney Kore'ye ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Güney Kore'den ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Güney Kore'nin Türkiye'ye İhracatının Güney Kore'nin Dünya ihracatına oranı %	Güney Kore'nin Türkiye'den İthalatının Güney Kore'nin Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Güney Kore'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Güney Kore'nin Türkiye'ye İhracatının ithalatını karşılama oranı %
2013	0,31	2,44	1,14	0,10	8	1272
2014	0,31	3,08	1,35	0,10	7	1506
2015	0,40	3,41	1,34	0,13	8	1241
2016	0,36	3,21	1,29	0,13	8	1230
2017	0,37	2,83	1,15	0,12	9	1131
2018	0,55	2,84	1,05	0,17	15	683
2019	0,52	2,75	1,07	0,19	16	612
2020	0,65	2,61	1,12	0,24	19	519
2021	0,44	2,80	1,18	0,16	13	769
2022	0,41	2,48	1,32	0,14	12	856
2023	0,41	2,62	1,50	0,16	11	910
2024	0,37	2,69	1,35	0,15	10	954

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Güney Kore ile yaptığı ihracatın ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına bakıldığında Türkiye'nin Güney Kore ile yaptığı ihracatın arttığını, ithalatında azda olsa artış gösterdiği görülmektedir. Türkiye'nin Güney Kore ile yaptığı ihracatının ithalatına karşılama oranına bakıldığında az miktarda artış olmasına rağmen ciddi değişiklik söz konusu değildir. Türkiye ile Güney Kore arasındaki STA'nın her iki ülke için ticareti arttırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 10: Türkiye'nin Gürcistan ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Gürcistan'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Gürcistan'dan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Gürcistan'ın Türkiye'ye İhracatının Gürcistan'ın Dünya ihracatına oranı %	Gürcistan'ın Türkiye'den İthalatının Gürcistan'ın Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Gürcistan'a ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Gürcistan'ın Türkiye'ye İhracatının ithalatını karşılama oranı %
2008	0,76	0,26	35,06	16,48	190	53
2009	0,75	0,20	25,18	17,05	267	37
2010	0,68	0,16	17,33	14,69	265	38
2011	0,81	0,13	14,38	15,45	347	29
2012	0,82	0,08	7,59	15,56	695	14
2013	0,87	0,09	8,29	17,56	584	17
2014	0,97	0,11	9,61	18,73	586	17
2015	0,77	0,11	12,45	16,68	497	20
2016	0,83	0,11	11,64	13,41	556	18
2017	0,77	0,09	9,18	15,50	561	18
2018	0,78	0,10	9,21	18,28	562	18
2019	0,87	0,13	10,09	21,33	579	17
2020	0,86	0,16	13,66	23,79	419	24
2021	0,76	0,17	14,31	22,14	362	28
2022	0,94	0,24	22,44	23,91	275	36
2023	1,03	0,22	26,27	23,96	329	30
2024	1,05	0,18	19,21	21,01	446	22

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Gürcistan ile yaptığı ihracatın ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payı değerlendirildiğinde Türkiye'nin Gürcistan ile yaptığı ihracatı az miktarda sürekli bir artışa, ithalatı ise düşüşe sahiptir. Türkiye'nin Gürcistan ile yaptığı ihracatının ithalatına karşılama oranı incelendiğinde 17 yıllık süreçte sürekli artış göstermektedir. Türkiye ile Gürcistan arasındaki STA'nın Türkiye için ticareti arttırıcı etkisi olurken Gürcistan için ticareti azaltıcı etkisi olmuştur.

Tablo 11: Türkiye'nin İsrail ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin İsrail'e ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin İsrail'den ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	İsrail'in Türkiye'ye İhracatının İsrail'in Dünya ihracatına oranı %	İsrail'in Türkiye'den İthalatının İsrail'in Dünya İthalatına oranı %	Türkiye'nin İsrail'e ihracatının İthalatını karşılama oranı %	İsrail'in Türkiye'ye ihracatının İthalatını karşılama oranı %
2001	2,57	1,28	1,82	2,42	152	66
2002	2,39	1,06	1,84	2,60	158	63
2003	2,29	0,66	1,45	3,17	236	42
2004	2,08	0,73	1,85	3,21	184	54
2005	2,00	0,69	1,88	3,26	182	55
2006	1,79	0,56	1,67	3,20	196	51
2007	1,55	0,64	2,00	2,93	153	65
2008	1,47	0,72	2,36	2,97	134	75
2009	1,49	0,76	2,24	3,21	142	71
2010	1,83	0,73	2,33	3,51	153	65
2011	1,77	0,85	3,03	3,25	116	86
2012	1,53	0,72	2,71	3,19	136	73
2013	1,74	1,04	4,05	3,90	104	96
2014	1,84	1,22	4,44	4,24	100	100
2015	1,88	0,81	2,61	4,35	161	62
2016	2,07	0,70	2,29	4,49	213	47
2017	2,17	0,64	2,46	4,93	226	44
2018	2,32	0,77	2,77	5,09	227	44
2019	2,47	0,76	2,74	5,83	279	36
2020	2,77	0,68	2,98	6,79	314	32
2021	2,82	0,75	3,40	6,90	310	32
2022	2,77	0,67	3,38	6,53	287	35
2023	2,12	0,45	2,74	6,52	330	30
2024	0,58	0,17	0,98	1,66	255	39

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin İsrail ile yaptığı ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına bakıldığında Türkiye'nin İsrail'a yaptığı ihracatı ivmelenerek artarken son yıla geldiğinde ciddi bir düşüşe yönelirken, ithalatında da düşüş gözlemlenmiştir. Türkiye ile İsrail arasında yapılan STA Türkiye açısından önemli etki oluşturmamıştır. Politik nedenlerle ticaretin gerilediği 2024 yılı hariç tutulursa Türkiye ile İsrail arasındaki STA'nın Türkiye için ticareti azaltıcı etkisi olurken İsrail için ticareti artırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 12: Türkiye'nin Karadağ ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Karadağ'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Karadağ'dan İthalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Karadağ'ın Türkiye'ye İhracatının Karadağ'ın Dünya ihracatına oranı %	Karadağ'ın Türkiye'den İthalatının Karadağ'ın Dünya İthalatına oranı %	Türkiye'nin Karadağ'a ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Karadağ'ın Türkiye'ye İhracatının ithalatını karşılama oranı %
2010	0,02	0,00	1,42	1,25	437	23
2011	0,02	0,01	2,32	1,06	185	54
2012	0,02	0,01	3,83	1,25	162	62
2013	0,02	0,00	2,35	1,41	284	35
2014	0,02	0,00	1,62	1,52	505	20
2015	0,03	0,00	2,27	1,87	479	21
2016	0,04	0,01	6,58	2,27	222	45
2017	0,04	0,01	6,48	2,61	250	40
2018	0,05	0,01	3,55	3,11	559	18
2019	0,07	0,01	3,11	5,06	1019	10
2020	0,06	0,01	4,92	4,91	572	17
2021	0,05	0,01	4,85	4,44	524	19
2022	0,07	0,01	4,76	4,54	482	21
2023	0,07	0,01	2,72	4,31	904	11
2024	0,07	0,01			502	20

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Karadağ ile yaptığı ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına bakıldığında Türkiye'nin Karadağ'a yaptığı ihracat payı artış gösterirken, ithalat payı herhangi bir değişikliğe uğramamıştır. Türkiye'nin Karadağ'a ihracatının ithalatına karşılama oranı incelendiğinde Türkiye'nin fazla Karadağın açık verdiği görülmektedir. Türkiye ile Karadağ arasındaki STA'nın her iki ülke için ticareti artırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 13: Türkiye'nin Makedonya ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Makedonya'ya ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Makedonya'dan İthalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Makedonya'nın Türkiye'ye İhracatının Makedonya'nın Dünya ihracatına oranı %	Makedonya'nın Türkiye'den İthalatının Makedonya'nın Dünya İthalatına oranı %	Türkiye'nin Makedonya'ya ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Makedonya'nın Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2004	0,24	0,05	3,10	5,09	288	35
2005	0,22	0,04	2,55	5,03	312	32
2006	0,20	0,04	2,32	4,60	309	32
2007	0,25	0,03	1,64	5,15	487	21
2008	0,22	0,01	0,74	4,30	997	10
2009	0,28	0,03	1,47	5,59	711	14
2010	0,23	0,03	1,56	4,80	501	20

2011	0,22	0,04	2,05	4,25	325	31
2012	0,18	0,04	2,57	4,21	266	38
2013	0,19	0,03	1,98	4,57	357	28
2014	0,21	0,03	1,68	4,87	427	23
2015	0,23	0,04	1,79	5,05	401	25
2016	0,27	0,04	1,73	5,60	458	22
2017	0,23	0,04	1,78	4,66	356	28
2018	0,24	0,05	1,56	4,38	368	27
2019	0,23	0,05	1,50	4,33	380	26
2020	0,25	0,06	1,97	4,78	318	31
2021	0,25	0,07	2,46	5,01	283	35
2022	0,27	0,07	2,94	5,47	272	37
2023	0,25	0,06	2,53	5,37	284	35
2024	0,27	0,06			363	28

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Makedonya ile ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payı incelendiğinde Türkiye'nin Makedonya'ya yaptığı ihracat oranı artış göstermiş olup, ithalatında önemli bir değişiklik görülmemiştir. Türkiye'nin Makedonya ile ihracatının ithalatını karşılama oranı incelendiğinde artışın yaşandığı görülmektedir. Türkiye ile Makedonya arasındaki STA'nın her iki ülke için ticareti artırıcı etkisi düşük olarak görülmüştür.

Tablo 14: Türkiye'nin Malezya ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Malezya'ya ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Malezya'dan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Malezya'nın Türkiye'ye ihracatının Malezya'nın Dünya ihracatına oranı %	Malezya'nın Türkiye'den İthalatının Malezya'nın Dünya İthalatına oranı %	Türkiye'nin Malezya'ya ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Malezya'nın Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2015	0,25	0,65	0,67	0,20	27	375
2016	0,23	1,01	1,05	0,19	16	621
2017	0,18	1,34	1,44	0,15	9	1096
2018	0,22	0,96	0,86	0,17	17	584
2019	0,20	0,88	0,78	0,17	19	522
2020	0,23	0,91	0,85	0,20	19	521
2021	0,20	1,14	1,04	0,19	14	696
2022	0,19	1,18	1,21	0,16	11	897
2023	0,19	1,14	1,32	0,18	12	844
2024	0,17	1,36			10	1040

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Malezya ile ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına oranına bakıldığında Türkiye'nin Malezya'ya yaptığı ihracatının düştüğünü, ithalatının ise artışla ilerlediğinin görülmektedir. Türkiye'nin Malezya ile ihracatının ithalatına oranı incelendiğinde bu oranın gerilediği görülmüştür. Türkiye ile Malezya arasındaki STA'nın her iki ülke için ticareti artırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 15: Türkiye'nin Mısır ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Mısır'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Mısır'dan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Mısır'ın Türkiye'ye ihracatının Mısır'ın Dünya ihracatına oranı %	Mısır'ın Türkiye'den İthalatının Mısır'ın Dünya İthalatına oranı %	Türkiye'nin Mısır'a ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Mısır'ın Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2007	0,84	0,38	4,04	3,34	138	72
2008	1,08	0,44	3,37	2,66	161	62
2009	2,54	0,46	2,65	5,72	405	25
2010	1,98	0,50	3,52	4,25	243	41
2011	2,05	0,57	4,38	4,43	200	50
2012	2,41	0,57	4,56	5,27	274	36
2013	2,07	0,66	5,97	5,00	194	52
2014	2,07	0,61	5,73	4,83	224	45
2015	2,17	0,59	5,56	4,22	257	39
2016	1,92	0,73	6,28	3,87	189	53
2017	1,50	0,85	7,56	3,54	118	85
2018	1,82	0,98	7,48	3,73	139	72
2019	1,94	0,91	6,24	4,59	184	54
2020	1,85	0,78	5,88	4,45	182	55
2021	2,01	0,81	5,07	5,07	204	49
2022	1,79	0,70	4,89	4,74	179	56
2023	1,31	1,01	8,67	4,01	92	109
2024	1,60	1,28			95	106

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Mısır ile yaptığı ihracat ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına bakıldığında Türkiye'nin Mısır'a yaptığı ihracatının da, ithalatının da artış gösterdiği görülmektedir. Türkiye ile Mısır arasındaki STA'nın her iki ülke için ticareti arttırıcı etkisi olmuştur. Türkiye'nin Mısır ile ihracatının ithalatını karşılama oranı dönem içerisinde düşmüştür. Mısır için tersi geçerli olmuştur.

Tablo 16: Türkiye'nin Moldova ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Moldova'ya ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Moldova'dan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Moldova'nın Türkiye'ye ihracatının Moldova'nın Dünya ihracatına oranı %	Moldova'nın Türkiye'den İthalatının Moldova'nın Dünya İthalatına oranı %	Türkiye'nin Moldova'ya ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Moldova'nın Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2016	0,18	0,07	7,23	6,53	178	56
2017	0,18	0,08	7,45	5,89	158	63
2018	0,16	0,07	5,93	4,62	166	60
2019	0,19	0,13	9,51	5,88	130	77
2020	0,20	0,08	7,35	6,19	185	54
2021	0,20	0,14	12,09	6,31	119	84
2022	0,26	0,08	6,77	7,19	226	44

2023	0,25	0,04	3,30	7,43	481	21
2024	0,24	0,05			388	26

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Moldova ile yaptığı ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin Dünya Ticareti içindeki payına bakıldığında Türkiye'nin Moldova'ya yaptığı ihracatının arttığı, ithalatın ise azaldığı görülmüştür. Türkiye'nin Moldova ile ihracatının ithalatına oranında ciddi artışın yaşandığı görülmektedir. Türkiye ile Moldova arasındaki STA'nın Türkiye için ticareti artırıcı etkisi düşük olurken Moldova için azaltıcı etkisi olmuştur.

Tablo 17: Türkiye'nin Marityus ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Marityus'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Marityus'tan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Marityus'un Türkiye'ye İhracatının Marityus'un Dünya ihracatına oranı %	Marityus'un Türkiye'den İthalatının Marityus'un Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Marityus'a ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Marityus'un Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2013	0,03	0,00	0,34	0,77	529	19
2014	0,02	0,00	0,28	0,69	510	20
2015	0,02	0,00	0,27	0,77	514	19
2016	0,02	0,00	0,23	0,76	710	14
2017	0,04	0,00	0,18	1,33	1723	6
2018	0,04	0,00	0,14	1,23	2502	4
2019	0,04	0,00	0,18	1,34	2255	4
2020	0,04	0,00	0,17	1,76	2761	4
2021	0,04	0,00	0,07	1,74	7469	1
2022	0,04	0,00	0,07	1,54	7309	1
2023	0,03	0,00	0,13	1,37	3472	3
2024	0,03	0,00			2452	4

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Morityus ile ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına bakıldığında anlaşmanın yapıldığı 12 senelik süreçte Türkiye'nin Morityus'a yaptığı ihracatı ve ithalatında kaydadeğer bir değişiklik söz konusu değildir. Türkiye'nin Morityus ile ihracatının ithalatına oranı 12 yıllık süreçte artış göstermiştir. Türkiye ile Morityus arasındaki STA'nın Türkiye için ticareti artırıcı bir etkisi görülmezken Morityus için arttırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 18: Türkiye'nin Sırbistan ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Sırbistan'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Sırbistan'dan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Sırbistan'ın Türkiye'ye İhracatının Sırbistan'ın Dünya ihracatına oranı %	Sırbistan'ın Türkiye'den İthalatının Sırbistan'ın Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Sırbistan'a ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Sırbistan'ın Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2010	0,53	0,07	1,26	3,59	487	21

2011	0,46	0,09	1,90	3,12	278	36
2012	0,42	0,09	1,91	3,36	296	34
2013	0,46	0,10	1,84	3,62	277	36
2014	0,48	0,14	2,31	3,88	233	43
2015	0,51	0,12	1,84	4,03	298	34
2016	0,59	0,15	2,00	4,38	284	35
2017	0,63	0,18	2,50	4,46	234	43
2018	0,70	0,15	1,75	4,53	348	29
2019	0,72	0,21	2,28	4,91	292	34
2020	0,81	0,20	2,30	5,29	310	32
2021	0,91	0,17	1,84	6,03	433	23
2022	0,96	0,16	2,09	6,16	409	24
2023	0,88	0,19	2,24	5,69	326	31
2024	1,03	0,34	3,75	6,39	231	43

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Sırbistan ile ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payı dönem içerisinde her iki ülke için artarken, Türkiye'nin Sırbistan ile ihracatının ithalatına oranı gerilemiştir. Türkiye ile Sırbistan arasındaki STA'nın her iki ülke için ticareti artırıcı etkisi olmuştur.

Tablo 19: Türkiye'nin Singapur ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Singapur'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Singapur'da n ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Singapur'un Türkiye'ye İhracatının Singapur'un Dünya ihracatına oranı %	Singapur'un Türkiye'den İthalatının Singapur'un Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Singapur'a ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Singapur'un Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2017	0,43	0,17	0,11	0,21	170	59
2018	0,26	0,16	0,09	0,12	124	80
2019	0,41	0,14	0,07	0,21	262	38
2020	0,20	0,14	0,08	0,10	115	87
2021	0,39	0,15	0,09	0,22	225	44
2022	0,31	0,13	0,09	0,17	169	59
2023	0,30	0,11	0,09	0,18	186	54
2024	0,41	0,10			308	32

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Singapur ile ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına bakıldığında Türkiye'nin Singapur'a yaptığı ihracatı inişli çıkışlı seyir izlemesine rağmen önemli bir değişiklik söz konusu değildir. Türkiye'nin Singapur ile yaptığı ithalatın oranında düşüş yaşanmıştır. Türkiye'nin Singapur ile ihracatının ithalatına oranına bakılınca ciddi artışın olduğu görülmektedir. Türkiye ile Singapur arasındaki STA'nın her iki ülke için düşük oranda ticareti azaltıcı etkisi olmuştur.

Tablo 20: Türkiye'nin Şili ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Şili'ye ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Şili'den ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Şili'nin Türkiye'ye ihracatının Şili'nin Dünya ihracatına oranı %	Şili'nin Türkiye'den İthalatının Şili'nin Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Şili'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Şili'nin Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2011	0,10	0,20	0,58	0,20	28	363
2012	0,11	0,20	0,60	0,25	38	267
2013	0,14	0,16	0,54	0,31	54	187
2014	0,12	0,15	0,51	0,31	53	189
2015	0,13	0,14	0,45	0,33	67	150
2016	0,15	0,12	0,40	0,40	93	107
2017	0,16	0,11	0,40	0,42	96	104
2018	0,23	0,17	0,49	0,56	104	96
2019	0,20	0,12	0,34	0,49	142	70
2020	0,17	0,13	0,42	0,46	95	105
2021	0,28	0,13	0,38	0,66	179	56
2022	0,20	0,07	0,23	0,47	214	47
2023	0,12	0,06	0,22	0,38	141	71
2024	0,14	0,04	0,12	0,45	293	34

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Şili ile yaptığı ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payı incelendiğinde Türkiye'nin Şili'ye yaptığı ihracatı az miktarda olsa dahi artış gösterirken, ithalatın oranı ciddi anlamda düşmüştür. Türkiye'nin Şili ile ihracatının ithalatına oranında artış olduğu görülmektedir. Türkiye ile Şili arasındaki STA'nın her iki ülke için ticareti azaltıcı etkisi olmuştur.

Tablo 21: Türkiye'nin Tunus ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Tunus'a ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Tunus'tan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Tunus'un Türkiye'ye ihracatının Tunus'un Dünya ihracatına oranı %	Tunus'un Türkiye'den İthalatının Tunus'un Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Tunus'a ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Tunus'un Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2005	0,40	0,10	1,12	2,24	251	40
2006	0,38	0,11	1,28	2,16	216	46
2007	0,49	0,14	1,52	2,78	231	43
2008	0,59	0,18	1,89	3,16	213	47
2009	0,63	0,17	1,63	3,38	275	36
2010	0,63	0,15	1,71	3,21	254	39
2011	0,59	0,10	1,40	3,35	321	31
2012	0,52	0,08	1,15	3,26	407	25
2013	0,64	0,12	1,84	4,24	327	31
2014	0,57	0,09	1,36	3,84	419	24
2015	0,57	0,07	1,02	4,05	568	18

2016	0,64	0,11	1,58	4,67	425	24
2017	0,58	0,09	1,45	4,43	442	23
2018	0,54	0,08	1,17	3,99	497	20
2019	0,49	0,09	1,27	4,12	466	21
2020	0,55	0,07	1,09	5,04	616	16
2021	0,61	0,10	1,62	6,31	516	19
2022	0,63	0,11	2,14	5,99	403	25
2023	0,49	0,08	1,45	4,80	429	23
2024	0,43	0,09			362	28

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Tunus'a ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payına bakıldığında Türkiye'nin Tunus'a yaptığı ihracatı herhangi bir değişime uğramamışken, ithalatında da bariz değişim gözlemlenmemiştir. Türkiye'nin Tunus ile ihracatının ithalatına oranına bakıldığında 20 yıllık anlaşma süresince artış gözlemlenmiştir. Türkiye ile Tunus arasındaki STA'nın Türkiye için ticarete etkisi görülmez iken Tunus için arttırıcı etkisi düşük olmuştur.

Tablo 22: Türkiye'nin Venezuela ile Dış Ticaretinin Dünya Ticareti İçindeki Payı ve İhracatının İthalatını Karşılama Oranı

Yıllar	Türkiye'nin Venezuela'ya ihracatının Türkiye'nin Dünya ihracatına oranı %	Türkiye'nin Venezuela'dan ithalatının Türkiye'nin Dünya İthalatına oranı %	Venezuela'nın Türkiye'ye İhracatının Venezuela'nın Dünya ihracatına oranı %	Venezuela'nın Türkiye'den İthalatının Venezuela'nın Dünya ithalatına oranı %	Türkiye'nin Venezuela'ya ihracatının ithalatını karşılama oranı %	Venezuela'nın Türkiye'ye ihracatının ithalatını karşılama oranı %
2020	0,14	0,03	1,04	3,38	382	26
2021	0,13	0,20	11,38	3,57	54	184
2022	0,14	0,20	14,49	3,27	51	196
2023	0,14	0,10	4,80	3,15	100	100
2024	0,12	0,10			86	117

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Venezuela'ya ihracatının ve ithalatının Türkiye'nin Dünya Ticareti içindeki payı incelendiğinde Türkiye'nin Venezuela'ya yaptığı ihracatının oranında azda olsa düşüş, ihracat oranı da az miktarda yükseliş görülmüştür. Türkiye'nin Venezuela'ya yaptığı ihracatının ithalatını karşılama oranına bakıldığında ciddi düşüşün olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye ile Venezuela arasındaki STA'nın Türkiye için ticareti arttırıcı etkisi düşük iken Venezuela için ticareti arttırıcı etkisi olmuştur.

SONUÇ

Türkiye'nin STA yapmaktaki öncelikli ekonomik beklentisi taraf ülkelerle karşılıklı şekilde ticaretin artırılmasıdır. STA ile ülkeler arasındaki ticari engellerin azaltılması yoluyla artan ihracat fırsatlarından yararlanıp, üretimin genişlemesiyle ölçek ekonomileri elde edip, daha etkin bir üretim yaparak, pazar payını genişletip, artan rekabetin yarattığı verimliliğe ulaşp, ekonomik büyümeyi sağlayabilmektedir.

Türkiye'nin STA'larının dış ticaretine etkilerinin araştırıldığı bu çalışmada anlaşma imzaladığı ülkeler ile yaptığı dış ticaretinin seyri incelenmiştir. Çalışmada,

Türkiye'nin ve STA'sı yaptığı ülkelerin Trademap Veri Tabanından elde edilmiş olan dış ticaret verileri kullanılmıştır. Veriler Anlaşmanın imzalandığı yıldan itibaren 2024 yılına kadar olan süreci kapsamaktadır.

Çalışma neticesinde, Tablo 23'te görüldüğü gibi Türkiye'nin Bosna Hersek, Fas, Filistin, Güney Kore, Gürcistan, Mısır, Malezya, Sırbistan ile yapmış olduğu STA'sı Türkiye'nin lehine ticareti arttırıcı etkiler oluşturmuştur.

Arnavutluk, Karadağ, Makedonya, Moldova, Tunus, Faroe Adaları ve Morityus ve Venezuela ile imzalanan STA'nın kaydadeğer ticareti arttırıcı veya saptırıcı etkisi olmamıştır.

Birleşik Krallık, EFTA Ülkeleri, İsrail, Singapur ve Şili ile arasındaki STA'nın ticareti azaltıcı etkisi olmuştur.

Tablo 23: Türkiye'nin STA'larının Dış Ticaretine Etkisinin Oransal Değişimi
(İlk ve Son Yıllara Göre)

Ülkeler	Ticareti Arttırıcı Etkisi Olanların Artış Oranları %	Ticareti Arttırıcı veya Azaltıcı Etkisi Olmayanlar %	Ticareti Azaltıcı Etkisi Olanların Azalış Oranları %
Arnavutluk	0,08		
Birleşik Krallık			0,20
Bosna Hersek	0,25		
EFTA Ülkeleri			0,17
Faroe Adaları		Değişim yoktur	
Fas	0,96		
Filistin	0,30		
Güney Kore	0,31		
Gürcistan	0,21		
İsrail			2,57
Karadağ	0,06		
Makedonya	0,04		
Malezya	0,73		
Mısır	1,66		
Moldova	0,04		
Morityus		Değişim yoktur	
Sırbistan	0,77		
Singapur			0,09
Şili			0,12
Tunus	0,02		
Venezuela	0,05		

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Diğer taraftan Tablo 24'te yer aldığı gibi Türkiye'nin STA'ları bağlamında Arnavutluk, Filistin, Güney Kore, Gürcistan, İsrail, Karadağ, Makedonya, Moldova, Morityus, Singapur, Şili ve Tunus ile dış ticaretinde Türkiye için ihracatın ithalatı

karşılama oranında olumlu yönde gelişme sağlanırken Birleşik Krallık, Bosna Hersek, EFTA Ülkeleri, Faroe Adaları, Fas, Malezya, Mısır, Sırbistan ve Venezuela ile ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı azalmıştır.

Tablo 24: Türkiye'nin STA'larında İhracatının İthalatını Karşılama Oranlarındaki Değişim (İlk ve Son Yıllara Göre)

Ülkeler	İhracatının İthalatını Karşılama Oranındaki Artış %	İhracatının İthalatını Karşılama Oranındaki Azalma %
Arnavutluk	598	
Birleşik Krallık		24
Bosna Hersek		453
EFTA Ülkeleri		7
Faroe Adaları		195
Fas		72
Filistin	677	
Güney Kore	2	
Gürcistan	256	
İsrail	103	
Karadağ	66	
Makedonya	74	
Malezya		17
Mısır		43
Moldova	210	
Morityus	1,923	
Sırbistan		250
Singapur	138	
Şili	265	
Tunus	111	
Venezuela		298

Kaynak: Hesaplamalar Trademap verileri kullanılarak, yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin STA'ları bazı ülkelerle ticareti arttırıcı yönde etki ederken bazı ülkelerle ticareti azaltıcı etkileri olmuştur. Türkiye'nin STA yaptığı ülkelere karşı karşılaştırmalı üstünlüğünün olduğu mal ticaretinde bulunması ticareti artırıcı esas etkenlerden biridir. Bu ürünler bazı tarımsal ürünler, giyim, çeşitli maddelerden üretilen eşyalar, motorlu taşıtlar, mobilya, vb. ürün ve ürün gruplarıdır. Türkiye'nin STA ülkelerine yaptığı ihracatta gıda, kimya, plastik, demir-çelik ve giyim sektörlerinde, ithalatında ise gübre olmak üzere kimya sanayi, elektrikli aletler, mobilya, giyim ve bazı tarım ürünlerinde ağırlıklı olmak üzere yoğunlaşması ticareti artırıcı ve azaltıcı etkilerinde sorumludur (Ateş, E. ve A.D. Seymen, 2019). Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Makedonya ve Sırbistan Türkiye'ye coğrafi olarak yakın olan ve ciddi anlamda ticari ilişkilerinin olduğu ülkeler olup, uluslararası ticaret alanında dünyaya açılmak bu ülkelerin ana politika hedefleridir. Bu ülkelerin Türkiye ile aynı bölgede olması, Türkiye'nin dış ticaretini artırıcı etkiler sağlamıştır. Şili ve Morityus ile ihracat ve ithalatla yoğunlaşmanın azlığı ise uzaklık faktörüne bağlanabilir. Filistin ile ticaretinin artırıcı, İsrail ile olan ticaretinin azaltıcı etkisini

Filistin-İsrail savaşında Türkiye'nin Filistin yanındaki tutumu belirlemiştir. Genel anlamda Türkiye'nin ülkelerle anlaşma imzalanmasının esas sebebi ise AB ile bu ülkeler arasında imzalanan STA'larının Türkiye üzerindeki ticaret saptırıcı etkilerini azaltma gayreti olarak değerlendirilebilir. Bahsedilen bu sebeplerden ötürü bazı ülkelerle dış ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı olumlu yönde gelişirken bazı ülkelerle bu oran azalmıştır. Bu durum STA'larının dış ticarete her durumda olumlu sonuçlarının olmadığını gösterirken, bu sözleşmelerin olası etkilerinin irdelenerek anlaşma yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, M., (2011). “*Bilgi Toplumu ve Küreselleşme Bağlamında Küresel Rekabet Ortamı*”, Nobel yayınları, Ankara, 148-189.

Acar, M., (2010). “Serbest Ticaret, Ekonomik Özgürlükler ve Refah”, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar 2010, Sayı 53, 1-28.

Ateş, E. ve A.D. Seymen (2019), “Türkiye'nin İmzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları: İki Yanlı-Sektörel Bir Analiz ve Dış Ticaret Politikası Açısından Bir Değerlendirme”, *Sosyoekonomi*, Vol. 27(42), 255-282.

Balassa, B. (1961). *The Theory of Economic Integration*. George Allen & Unwin Ltd.

Doğan, A., Uzun A. (2014). Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15/1, 325-344.

Ertürk, E. (1993). *Ekonomik Entegrasyon Teorisi ve Türkiye'nin İçinde Bulunduğu Entegrasyonlar*. Ezgi Kitapevi Yayınları. Bursa, 1. Baskı.

Eren, T.M. (2013). Türkiye'nin Serbest Ticaret Anlaşmalarının Dış Ticaretine Etkileri ve Sorunlar. *Maliye ve Finans Yazıları*, 98, 28-47.

Roberts, R. (2002). *Tercih: Bir Serbest Ticaret ve Korumacılık Öyküsü*, (Çev. Mustafa Acar), Liberte Yayınları. Ankara.

Seyidoğlu, H. (2013). *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama* (19. Baskı). İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Singer, H. (1971). *The Distribution of Gains Between Investing and Borrowing Countries*.

Smith, A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (Vol. 2). (J. E. Rogers, Ed.) Clerandon Press.

Karayazı, M. (2019). Türkiye'nin Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Dış Ticarete Etkisi. *II. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi*.

Kalaycı, C. (2017). Serbest ticaret anlaşmalarının Türkiye'nin dış ticaretine etkileri: açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksi uygulaması. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 3 (2), 133-147.

Kılıç, R. (2012). *Türkiye-AB İlişkileri Ve Gümrük Birliği*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Marshall, A. (1922). *Money, Credit and Commerce* (2003 ed.). Prometheus Books.
- Mill, J. S. (1893). *Principles of Political Economy*. New York: D. Appleton and Company.
- Myrdal, G. (1957). *Economic Theory and Under-Developed Regions*, London: Methuen.
- Lewis, A. (1954). *Economic Development with Unlimited Supplies of Labour*. In S. P. ed. A.N. Agrawal, *The Economics of Underdevelopment*. Oxford University Press.
- List, F. (1841/1885). *The National System of Political Economy*. (M. t. Sampson S. Lloyd, Trans.) London: Longman, Greens and Co.
- Pınar, Ö. ve vd., (2013). “Küreselleşme Sürecinde Yükselen Aktör: Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Türkiye”, *İzmir Ticaret Odası, Ar-Ge Bülten*, Mart. ss, 3-9.
- Ricardo, D. (1817). *On the Principles of Political Economy and Taxation*. London: John Murray.